

Słowo wstępne

„Wolność człowieka”, „ludzka wolność” – są to wyrażenia używane często na oznaczenie tak różnych spraw, że straciły w dużej mierze swą znaczeniową jednoznaczność. Jest rzeczą charakterystyczną, że można przy odpowiednio nasilonej informacji (dezinformacji) modyfikować, przekształcać sens słów, jeśli służy to utopijnym teoriom lub doraźnym korzyściom politycznym, gospodarczym, propagandowym. I tak, jak nośne wyrażenie „prawda” zostało, po wielu kłamliwych zabiegach, użyte jako nazwa publikacji codziennych, które częściej mówią nie o tym, co faktycznie jest, ale co powinno zaistnieć według przekonań grupy władzy, tak też słowo „wolność” ma, zgodnie z intencją niektórych, znaczyć często to, co w istocie jest wolności zaprzeczeniem. Jawią się więc w środkach informacji takie wyrażenia, jak: „wolna miłość”, „wolność seksualna”, „wolność do aborcji” (realnie: zabijanie człowieka nienarodzonego), „wolność prasy” (w sensie dezinformowania czytelnika), „wolność od” (np. dozoru rodziców, szkoły, prawa), „wolność do” (np. handlu narkotykami). Granica między wolnością a zniewoleniem powoli się zaciera; sugeruje się utożsamienie wolności z samowolą, a nawet anarchią.

Wolność traci na naszych oczach swój blask. A przecież wolność jest istotną cechą ludzkiego działania. Wolność osobista i polityczna stanowiła przedmiot tęsknot wyrażanych w pieśniach patriotycznych i w poezji narodowej; stanowiła cechę wyróżniającą narody i społeczeństwa, w tym niewątpliwie także i ten naród, który walczył „za wolność naszą

i waszą” i który poniósł największe ofiary, ofiary z ludzkiego życia, na polach walk w obronie narodowej wolności, w kazamatach więzień unicestwiających porywy ku ludzkiej wolności, za drutami gułagów, obozów koncentracyjnych, podczas wywózek na „niehumanitarną ziemię”.

Czymże jest więc wolność, która tak wiele kosztuje? Zastanawiała się nad nią najwybitniejsze umysły filozofów i myślicieli. Ich dociekania weszły w dużej mierze w krwioobieg zdroworozsądkowego poznania, które (jedyne) nie liczyło się z utopijnymi fantasmagoriami, usiłującymi zdewaluować wartość słowa „wolność” przez wiązanie go z najróżnorodniejszymi myślowymi wybrykami.

W rozważaniach niniejszych usiłujemy dotrzeć, posługując się wyjaśniającą analizą filozoficzną, do podstaw wolności człowieka; tą podstawą jest ludzki decyzyjny akt działania. Następnie tak rozumianą wolność umieścimy w kontekście ludzkiego życia: religijnego, naukowego, moralnego, prawnego, politycznego, osobistego mienia (prawa do prywatnego posiadania), jako różnorodnych przejawów ludzkiego celowego działania. Osobista wolność oraz jej społeczne, gospodarcze i polityczne przejawy są związane z realizowaniem dobra. Realizacja dobra w ludzkim życiu nie jest niczym innym jak celowością ludzkiego postępowania. Ukazanie celowości ludzkiego życia – poprzez różne doniosłe formy decyzyjnego działania – stanowi wskazanie na najgłębsze podstawy ludzkiej wolności. Dlatego systemy filozoficzne, polityczne, gospodarcze, etyczne, prawnicze, wykluczające celowość działania jako realizowania dobra, występują w gruncie rzeczy przeciw ludzkiej wolności. Aby uwyraźnić, czym jest wolność człowieka, należy najpierw przypatrzeć się, w perspektywie wolności działania, strukturze bytu, jakim jest człowiek, gdyż wolność jest sposobem specyficznym ludzkiego działania poznawczego i dążeńiowo-pożądawczego. Aspekty poznawczy i pożądawczy muszą być jasno ukazane, by na tym tle zarysować mechanizm ludzkich wyborów jako mechanizm właśnie ludzkiej wolności.

Chcąc ukazać realizowanie się wolności i jej zagrożeń w różnych obszarach ludzkiego życia, konieczne jest przypatrzenie się tym właśnie wyeksponowanym dziedzinom: dostrzeżenie, czym jest religia, jakie są podstawy naukowego poznania, jak się jawi ludzka moralność, czym

jest prawo w swych podstawach obowiązywalności. Wreszcie należy zauważyć, że człowiek żyje w społeczeństwie i jest uczestnikiem działań społecznych, a przez to politycznych, stąd należy wyeksponować czynniki umożliwiające ludzką wolność w polityce rozumianej jako roztropne realizowanie wspólnego dobra, które – jako gwarantujące osobowy rozwój człowieka – spina wszystkie dziedziny ludzkiego życia w realnym świecie. Gwarantem i zasadniczym środkiem realizowania wspólnego dobra jest prywatne mienie-majątek.

Ludzka wolność – przenikająca różne obszary ludzkiego życia – staje się bardziej zrozumiała, gdy popatrzymy na nią z perspektywy celu i uzasadnień celowego działania.

Rozważania na temat ludzkiej wolności byłyby może ciekawsze, gdyby uwzględniono szeroki kontekst – w aspekcie diachronii i synchronii, lecz byłyby zbyt obszerne i niewyjaśniające meritum sprawy. Dlatego rozważania dotyczące wolności człowieka: czym ona jest i jak się realizuje w najważniejszych dziedzinach naszego życia – oraz jej realnych zagrożeń, a więc dociekania typowo filozoficzne, muszą być przeprowadzone najpierw, gdyż to one ostatecznie nadają kierunek ludzkim działaniom, zwłaszcza działaniom publicznym.

Autor